

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL of the journal / URL časopisu: <https://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Petra Pártlová – Zuzana Horváthová – Josef Abrhám
Article / Článok: Mezinárodní bezpečnost a turismus (případová studie rusko-ukrajinského konfliktu)
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2024.27.3.112-129>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

PÁRTLOVÁ, P. – HORVÁTHOVÁ, Z. – ABRHÁM, J. 2024. Mezinárodní bezpečnost a turismus (případová studie rusko-ukrajinského konfliktu). In *Politické Vedy*. Vol. 27, no. 3, pp. 112-129. ISSN 1335 – 2741. Available at: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2024.27.3.112-129>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

Journal *Politické vedy* is provided under the conditions of Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0. / Časopis *Politické vedy* je publikovaný na základe podmienok Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0.

MEZINÁRODNÍ BEZPEČNOST A TURISMUS (PŘÍPADOVÁ STUDIE RUSKO-UKRAJINSKÉHO KONFLIKTU)

INTERNATIONAL SECURITY AND TOURISM (CASE STUDY OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN CONFLICT)

Petra Pártlová – Zuzana Horváthová – Josef Abrahám*

ABSTRACT

Political instability and security threats have a significant impact on the development of the world economy and international economic relations. The aim of this study is to investigate the effects of political-security risks on tourism based on a case study of the Russian-Ukrainian conflict. The research combines quantitative data on air transport and qualitative analysis of specialist literature with the aim of providing a comprehensive view of the issue. The data used in this analysis are drawn from the interactive Eurostat tool, which provides detailed information on air transport in EU countries, EFTA, Turkey and other selected countries (Serbia, Montenegro, North Macedonia). This tool makes it possible to analyze the effects of a military conflict based on the number of passengers carried and flights made. The data covers the years 2018 – 2022. The results of this paper will contribute to a deeper understanding of the impact of security factors on global tourism and offer recommendations for the formulation of effective recovery and adaptation strategies in the post-war period. The revitalization of tourism can be one of the factors in the development of international trade in services and the economic recovery of Ukraine.

Key words: security, Russian-Ukrainian conflict, tourism, political instability

* doc. Ing. Petra Pártlová, Ph.D. působí jako docentka na Katedře cestovního ruchu a marketingu, Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, Okružní 517, 370 01 České Budějovice, Česká republika, e-mail: 12305@vste.cz.

* doc. PaedDr. Zuzana Horváthová, Ph.D. působí jako docentka na Katedře právních disciplín a veřejné správy, Metropolitní univerzita Praha, o.p.s., Dubečská 900/10, 100 00 Praha 10 – Strašnice, Česká republika, e-mail: zuzana.horvathova@mup.cz.

* doc. Ing. Josef Abrahám, Ph.D. působí jako docent na Katedře cestovního ruchu, Metropolitní univerzita Praha, o.p.s., Dubečská 900/10, 100 00 Praha 10 – Strašnice, Česká republika, e-mail: josef.abraham@mup.cz.

DOI: <https://doi.org/10.24040/politicevedy.2024.27.3.112-129>

Úvod

Rusko-ukrajinský konflikt má významný vliv na mezinárodní bezpečnost a evropskou ekonomiku. Účinky konfliktu se projevují v obchodě, investičních tocích, cenách komodit, globálních produkčních řetězcích a dalších oblastech mezinárodních vztahů. (Negri, Dinca, 2023) Turismus představuje jeden z klíčových segmentů mezinárodního obchodu služeb, který vykazuje vysokou citlivost na externí faktory, jako jsou politická nestabilita a vojenské konflikty. Tyto konflikty mají potenciál zásadně narušit poptávku, ovlivnit vnímání bezpečnosti destinací a destabilizovat ekonomiky závislé na turistice. (Hall, 2010) Současný konflikt mezi Ruskem a Ukrajinou je jednou z nejvýznamnějších geopolitických událostí posledních let s mnohostrannými dopady na globální turismus.

Rozsah dopadu vojenských operací na globální cestovní ruch je obtížné plně posoudit, protože válka v plném rozsahu pokračuje. Struktura výjezdového a příjezdového cestovního ruchu v oblastech zasažených konfliktem se neustále vyvíjí. Dosud publikované studie byly zaměřené zejména na odhad prvních dopadů konfliktu na turismus. (Sass, 2020; Atasoy Seyhanlioglu, Zengin, 2023) Jednalo se především o případové studie vybraných zemí a segmentů cestovního ruchu. (Barvinok, 2022; Higgins-Desbiolles, 2022) Komplexní analýza důsledků rusko-ukrajinského konfliktu v širších mezinárodních souvislostech dosud nebyla publikována. Literatura na dané téma si proto vyžaduje další výzkumy.

Cílem této studie je prozkoumat vliv rusko-ukrajinské války na mezinárodní turismus. Výzkum je zaměřen na změny v mezinárodní letecké dopravě. Před vypuknutím tohoto konfliktu patřila letiště v Rusku a na Ukrajině k nejvytíženějším v Evropě; avšak současná situace vedla k jejich uzavření nebo omezení provozu, což mělo závažné důsledky pro globální leteckou síť. (Chu, Zhang, Zhang, Cong, Lu, 2024) S ohledem na hlavní cíl studie a existující mezery v odborné literatuře byly stanoveny následující výzkumné otázky: Jak vojenské konflikty ovlivňují změny v leteckých trasách v rámci EU a mezi EU a třetími zeměmi? Která evropská letiště zaznamenala největší pokles v počtu přepravených cestujících v důsledku uzavření vzdušného prostoru? Analýza těchto změn je v teoretické rovině zásadní pro další výzkum dopadů bezpečnostních rizik a konfliktů na mezinárodní turismus. Zkoumaná případová studie je proto uktovena do rámce a diskuse o vlivu bezpečnosti na mezinárodní turismus. V praktické rovině je možné z analýzy vyvodit implikace pro formulaci efektivních strategií obnovy a adaptace v post konfliktním období. Revitalizace turismu může přispět po

skončení konfliktu k nastartování hospodářské obnovy Ukrajiny. (Nosyriev, Dedilova, Tokar, 2022)

Tato studie kombinuje kvantitativní data o letecké dopravě s kvalitativní analýzou odborné literatury s cílem poskytnout ucelený pohled na zkoumanou problematiku. Statistická data o letecké přepravě cestujících, která nabízí Eurostat, poskytují cenný nástroj pro výzkum dopadů těchto konfliktů na turismus. V širších souvislostech bude analyzována také odborná literatura zaměřená vývoj teritoriální struktury turismu Ruska a Ukrajiny a dopady bezpečnostních faktorů a vojenských konfliktů. Výsledky tohoto článku by měly přispět k hlubšímu porozumění vlivu vojenských konfliktů na globální turismus a vyvození teoretických a praktických implikací ve vztahu k bezpečnostním faktorům a turismu.

1. Bezpečnost, vojenské konflikty a mezinárodní turismus

Bezpečnostní události mají nesporný vliv na chování účastníků turismu a jsou tudíž významným předmětem výzkumu. (Barvinok, 2023; Kozłowski, 2023) Vojenské konflikty a terorismus vykazují opakující se vzorce vlivu na ekonomiku turismu. Dle historických důkazů je bezpečnost pro turisty klíčovým kritériem v rozhodovacím procesu, což často vede k poklesu návštěvnosti v oblastech postižených konflikty. (Groizard, Santana-Gallego, 2018) **Pizam**, **Fleischer** (2002) identifikovali přímou souvislost mezi frekvencí a závažností teroristických útoků a poklesem počtu turistů, což podtrhuje zranitelnost odvětví vůči bezpečnostním hrozbám. **Baker** (2014) dále zkoumal, jak násilí v destinacích turismu, zejména v plážových resortech, ovlivňuje rozhodovací proces turistů. Zdůraznil význam implementace bezpečnostních opatření pro udržení poptávky a zmírnění obav turistů o bezpečnost. Ve vztahu ke geopolitickým konfliktům a mezinárodním vztahům **Neumayer** (2004) ukázal, že zhoršující se diplomatické vztahy negativně ovlivňují toky turismu, což vede k ekonomickým a sociálním důsledkům pro zúčastněné země. Tato studie zdůraznila propojenost cestovního ruchu a politického prostředí.

Na druhé straně existují případy, kdy jsou turisté konflikty přitahováni, jak dokazuje fenomén válečného cestovního ruchu, který se začal rozvíjet také na Ukrajině. (Williams Wassler, Fedeli, 2023) Turismus může sloužit v post konfliktním období také jako nástroj pro budování míru, ačkoli tento proces bývá komplikovaný. (Guasca, Van Broeck, Vanneste, 2023) Militarizace turismu, jak to ukazuje případ Národního parku Virunga v Demokratické republice Kongo,

vyžaduje kritický prístup k průniku turismu, ochrany přírody a vojenských konfliktů. (Marijnen, 2022)

Sönmez, Graefe (1998) zkoumali, jak politická nestabilita a vnímaná rizika ovlivňují rozhodovací procesy turistů. Kvantifikovali dopady politických nepokojů na ochotu cestovat, čímž zdůraznili klíčovou roli vnímání rizika v turismu. Emocionální faktory, jako jsou nepřátelství a vnímané riziko, mají hluboký dopad na rozhodování turistů ohledně návštěvy konfliktních oblastí. **Fuchs, Alvarez, Campo** (2024) dospěli ke zjištění, že nepřátelství vůči určité destinaci má větší vliv než samotné vnímané riziko. Emocionální reakce mohou být silnější determinantou chování návštěvníků než racionální posouzení rizika.

Dosavadní výzkum uznává také roli médií při formování vnímání konfliktů a jejich dopadu na turismus. Výzkumníci zdůraznili, že mediální narativy podstatně ovlivňují chování turistů během konfliktů. Negativní zpravodajství může odradit potenciální návštěvníky. (Tan, Cheng, 2024) To podtrhuje potřebu efektivních komunikačních strategií pro řízení image destinace během krizí.

Cestovní ruch je jedním z nejranitelnějších odvětví vůči krizím a konfliktům. (Carlsen, Liburd, 2008; Scott, Laws, 2006) Bezpečnostní rizika mohou destabilizovat sektor turismu. Ekonomické důsledky konfliktů na turismus jsou zpravidla regionálně diferencované. Konflikt mezi Ruskem a Ukrajinou negativně ovlivnil zejména trhy turismu v Evropě, zatímco destinace v Americe a Asii byly relativně méně zasaženy. (Pandey, Kumar, 2022)

Vojenské konflikty mají také značný dopad na tranzitní země a globální trasy. Konflikt mezi Ruskem a Ukrajinou způsobil rozsáhlé narušení toků turismu a ohrožení sektoru cestovního ruchu v zasažených zemích. Makroekonomické faktory, jako jsou úrokové sazby, geopolitická rizika a ceny ropy, rovněž významně ovlivňují odvětví cestovního ruchu v Evropě, což zdůrazňuje zranitelnost tranzitních zemí. (Tan, Cheng, 2024; Balli, 2023)

Následující tabulka 1 shrnuje klíčové studie, hlavní témata a vývoj výzkumu vlivu vojenských konfliktů na turismus v jednotlivých obdobích.

Tabulka 1: Přehled studií vlivu bezpečnostních faktorů na turismus

Autoři	Téma / Směr výzkumu	Klíčové příspěvky
Khalid, Ocafor, Aziz (2020)	Vojenské výdaje a mezinárodní turismus	Analýza vztahu mezi vojenskými výdaji, konflikty a turismem
Tan, Cheng (2024)	Vliv médií na vnímání konfliktů a turismus	Role médií v utváření chování turistů během konfliktů; dopad mediálního obrazu na turismus

Nosyriev, Dedilova, Tokar (2022)	Dopady rusko-ukrajinského konfliktu na turismus	Vliv bezpečnostní situace na současný vývoj a strategie post konfliktní obnovy sektoru.
Pizam, Fleischer (2002)	Vliv terorismu na poptávku v turismu	Vztah mezi četností teroristických útoků a poklesem toků turismu
Baker (2014)	Bezpečnostní rizika v destinacích cestovního ruchu	Vliv násilí v plážových destinacích na rozhodování turistů; význam bezpečnostních opatření
Neumayer (2004)	Geopolitické konflikty a mezinárodní vztahy v turismu	Dopad zhoršení diplomatických vztahů na toky turismu; ekonomické a sociální důsledky
Causevic, Lynch (2011)	Post konfliktní turismus a udržitelnost	Koncept post konfliktního turismu; využití turismu pro obnovu a budování míru; zapojení místních komunit
Sönmez, Graefe (1998)	Vnímání rizika turistů	Kvantifikace dopadů politické nestability na ochotu turistů cestovat; základní teorie o vnímání rizik
Gössling, Hall, Andersson (2016)	Technologické inovace a sledování chování návštěvníků	Využití digitálních nástrojů a velkých dat; analýza vnímání rizik a reakcí turistů v reálném čase

Zdroj: vlastní zpracování.

Uzavření ruského a ukrajinského vzdušného prostoru mělo dramatický dopad na globální leteckou dopravu. Letecké společnosti byly nuceny přeměrovat lety, což vedlo ke zvýšení provozních nákladů. Zhruba 6,23 % globálních mezinárodních letů zaznamenalo nárůst nákladů o 13,32 %. (Chu, Zhang, Zhang, Cong, Lu, 2024) Letecké společnosti jako Finnair, LOT Polish Airlines a Lufthansa čelily zvýšení provozních nákladů a emisí CO₂ o 18 %. (Ivannikova, Sokolova, Cherednichenko, 2023)

Vojenská invaze vážně zasáhla i leteckou infrastrukturu Ukrajiny, což přináší další výzvy pro letecký průmysl. (Žmigrodzka, Grubicka, 2024) Očekává se, že ukrajinský letecký sektor bude muset přejít z modelu hub-and-spoke na model point-to-point, přičemž může dojít k vzniku nových regionálních leteckých společností. Konflikt zdůraznil nutnost optimalizace tras a strategického plánování pro mezinárodní letecké společnosti. (Chu, Zhang, Zhang, Cong, Lu, 2024)

Bezpečnostní krize vedou často k destabilizaci sektoru cestovního ruchu v postižených zemích. Destinace a subjekty cestovního ruchu se musí adaptovat na nové podmínky. (Gössling, Scott, Hall, 2020; Atasoy a kol., 2022) Připravenost na krize a schopnost efektivní reakce se ukazují jako podstatné pro dlouhodobou udržitelnost sektoru. (Cohen, Neal, 2000; Neelu, Kumar, 2023) K pochopení

dopadu konfliktů na turismus a navrhování efektivních strategií obnovy je zásadní přístup založený na datech. Statistická data poskytují cenné informace o změnách toků turismu a napomáhají strategickému plánování. Integrace údajů o konfliktech se statistikami cestovního ruchu umožňuje vývoj cílených strategií, které mohou zmírnit negativní dopady konfliktů na sektor turismu. (Okafor, Khalid, 2021)

Technologické inovace se staly klíčovými pro pochopení a řízení turismu během konfliktů. **Gössling, Hall, Andersson** (2016) identifikovali, jak mohou digitální nástroje a analýza velkých dat monitorovat chování turistů a jejich vnímání v reálném čase. Využitím dat ze sociálních médií a dalších digitálních platform mohou destinace lépe porozumět a reagovat na obavy turistů během krizí, čímž zvyšují efektivitu krizového managementu.

Koncept post konfliktního turismu představili **Causevic, Lynch** (2011), kteří zkoumali, jak může turismus přispět k hospodářské obnově v regionech postižených konflikty. Zdůraznili důležitost zapojení místních komunit a podpory udržitelného rozvoje pro zajištění dlouhodobých přínosů. Specificky Ukrajina se může ve fázi obnovy zaměřit na využití svého kulturně-historického potenciálu. (Bozhko, Kholodok, 2022)

2. Data a metody

2.1 Datová základna

Data použitá v této analýze pocházejí z interaktivního nástroje Eurostat, který poskytuje detailní informace o letecké dopravě v zemích EU, EFTA, Turecku a dalších vybraných zemích (Srbsko, Černá Hora, Severní Makedonie). Tento nástroj umožňuje zobrazit klíčové letecké trasy z různých letišť na základě počtu přepravených cestujících a uskutečněných letů. Data pokrývají roky 2018 – 2022. Tato data zahrnují: počet cestujících na vybraných trasách, počet uskutečněných letů na těchto trasách a informace o letištích, odkud byly lety provozovány. Z důvodu významnosti dopravních toků byla vybrána následující letiště:

- Riga (Lotyšsko): Důležité letiště pro lety do Moskvy (Sheremetyevo), historicky důležité pro spojení mezi Pobaltím a Ruskem.
- Berlín (Německo): Berlínské letiště bylo klíčové pro lety do Moskvy, díky vysoké frekvenci obchodních i letů.
- Bratislava (Slovensko): Bratislava má historicky důležitá letecká spojení do Moskvy (Vnukovo) a Kyjevu (Boryspil), která byla v období před pandemií a válkou zásadní pro obchodní a diplomatické cesty.

- Antalya (Turecko): Antalya je jedním z nejméně frekventovaných letišť pro lety do Moskvy a Kyjeva (zejména pro účely volnočasového cestovního ruchu).
- Bělehrad (Srbsko): Důležité letiště pro lety do Ruska, jelikož Srbsko zůstalo neutrální během sankcí proti Rusku.
- Vilnius (Litva): Letiště v blízkosti Ruska se silným leteckým spojením do Moskvy.
- Larnaka (Kypr): Klíčové letiště pro lety do Moskvy a pro velkou ruskou komunitu na Kypru.
- Varna (Bulharsko) a Burgas (Bulharsko): Obě letiště mají silná letecká spojení s Ruskem.

Analýzovaná letiště byla vybrána z důvodu jejich významu pro lety do Ruska (Moskva – Sheremetyevo, Domodedovo, Vnukovo) a na Ukrajinu (Kyjev – Boryspil). Význam těchto tras před pandemií a sankcemi byl klíčový pro obchodní, diplomatické a rekreační účely. Zahrnuta jsou letiště z různých geografických oblastí Evropy a Turecka, aby bylo možné analyzovat rozdílné regionální dopady.

Metody výzkumu

Pro analýzu dat byly použity procentuální změny v počtu cestujících a letů v období 2018 – 2022. Pokud nebyli žádní cestující v roce 2018 (nebo předchozím roce), byla procentuální změna označena jako „nekonečno“ (inf). Pokud došlo k úplnému zastavení letů nebo cestujících v roce 2022 kvůli válce nebo sankcím, byla změna stanovena na -100 %.

Letecké trasy byly rozděleny do tří kategorií:

- Intra-EU trasy: Lety v rámci zemí Evropské unie.
- Extra-EU trasy: Lety mezi zeměmi EU a Ruskem/Ukrajinou.
- Národní trasy: Lety uvnitř jedné země (v případech, kde to platí).

Heat mapy byly užity k vizualizaci změn v počtu cestujících a letů na vybraných letištích. Heat mapy znázorňují intenzitu změn pro jednotlivá letiště během let 2018–2022, přičemž barvy ukazují, kde došlo k největším nárůstům nebo poklesům. Data o počtech cestujících a letů byla vložena do tabulkového procesoru a pomocí funkce podmíněného formátování byly vytvořeny teplotní škály (barevné škály). Červená barva označuje největší poklesy (např. -100 % v roce 2022 pro trasy do Kyjeva), zatímco zelená označuje nárůsty (např. nárůst letů do Moskvy v roce 2021). Čárové grafy ilustrují trend vývoje počtu cestujících na jednotlivých letištích, což pomáhá identifikovat, kdy došlo k největším

poklesům (např. v roce 2020 kvůli pandemii). Data byla zpracována s ohledem na klíčové globální události, kterými jsou pandemie COVID-19 a válka na Ukrajině. V roce 2020 došlo k dramatickému poklesu počtu letů a cestujících). V roce 2022 byla zastavena letecká doprava do Kyjeva a snížen počet letů do Moskvy v důsledku mezinárodních sankcí.

3. Výsledky a diskuse

Letecká doprava hraje zásadní roli v mezinárodním turismu. V posledních letech byla letecká doprava silně ovlivněna řadou globálních událostí, jako jsou pandemie COVID-19 a geopolitické konflikty (zejména válka na Ukrajině).

Pro pochopení dopadů těchto událostí byla provedena analýza na základě dat z nástroje Eurostat, který poskytuje statistiky o letecké dopravě v zemích EU, EFTA, Turecku a dalších vybraných zemích. Výpočty zahrnují sledování procentuálních změn počtu cestujících a letů mezi roky 2018 a 2022 na vybraných letištích, která mají klíčový význam pro spojení s letišti v Rusku a Ukrajině.

Prostřednictvím těchto informací jsme schopni sledovat, jak jednotlivá letiště reagovala na pandemické krize a jaké byly důsledky sankcí a války na Ukrajině. Vybraná letiště, jako Riga, Berlín, Bratislava, Antalya a další, mají historicky významné trasy do Moskvy a Kyjeva, a proto jsou jejich změny v letecké dopravě klíčovým ukazatelem toho, jak globální události ovlivnily evropskou a mezinárodní leteckou infrastrukturu.

Následující výpočty a vizualizace, včetně procentuálních změn a heat map, poskytují detailní přehled o vývoji letecké dopravy v tomto kritickém období. Tyto výsledky mohou být využity k hlubšímu porozumění, jak globální krize ovlivňují mezinárodní mobilitu a jak se letecká doprava přizpůsobuje novým výzvám.

Tabulka 1 poskytuje komplexní přehled o počtu cestujících a letů na letištích v Ukrajině a Rusku v letech 2018 až 2022 včetně procentuálních změn mezi jednotlivými lety. V roce 2019 letiště Kyjev/Boryspil odbavilo 112 083 cestujících s 860 lety. O rok později, v roce 2020, došlo k výraznému nárůstu počtu cestujících na 315 280, což představovalo změnu o 181,29 %. Počet letů se také zvýšil na 1 591, což odpovídalo nárůstu o 85 %. V roce 2021 letiště pokračovalo v růstu, kdy dosáhlo 648 845 cestujících, tedy zvýšení o dalších 105,80 %. Počet letů stoupl na 3 213, což znamenalo růst o 101,95 %.

Tabuľka 2: Vývoj počtu cestujúcich a letů na letištích v Ukrajine a Rusku v letech 2018 až 2022

Letiště	Země	Rok	Počet pasažerů	Počet letů	Změna pasažerů (%)	Změna letů (%)
Kyjev / Boryspil	Ukrajina	2019	112083	860		
Kyjev / Boryspil	Ukrajina	2020	315280	1591	181,2915	85
Kyjev / Boryspil	Ukrajina	2021	648845	3213	105,7996	101,9485
Moskva / Domodedovo	Rusko	2018	974050	5057		
Moskva / Domodedovo	Rusko	2019	862322	4601	-11,4705	-9,0172
Moskva / Domodedovo	Rusko	2021	43515	165	-94,9537	-96,4138
Moskva / Sheremetyevo	Rusko	2018	638958	6468	inf	inf
Moskva / Sheremetyevo	Rusko	2019	1198290	8310	87,53815	28,47866
Moskva / Sheremetyevo	Rusko	2020	498810	2111	-58,3732	-74,5969
Moskva / Sheremetyevo	Rusko	2021	913917	3476	83,21946	64,6613
Moskva / Sheremetyevo	Rusko	2022	485626	1694	-46,8632	-51,2658
Moskva / Vnukovo	Rusko	2018	908074	3848	inf	inf
Moskva / Vnukovo	Rusko	2019	1502411	5415	65,45028	40,72245
Moskva / Vnukovo	Rusko	2020	266414	1081	-82,2676	-80,0369
Moskva / Vnukovo	Rusko	2021	469927	1895	76,38975	75,30065
Moskva / Vnukovo	Rusko	2022	811005	4029	72,58106	112,6121

Zdroj: Eurostat, vlastní výpočty

Na letišti Moskva/Domodedovo v roce 2018 prošlo 974 050 cestujících při celkovém počtu 5 057 letů. V roce 2019 došlo k mírnému poklesu počtu cestujících na 862 322, což odpovídalo poklesu o 11,47 %, a počet letů klesl na 4 601 (-9,02 %). V roce 2021 však nastal dramatický pokles cestujících na pouhých 43 515, což znamenalo propad o 94,95 %, a počet letů se snížil na 165 (-96,41 %), což pravděpodobně odráželo důsledky pandemie.

V případě letiště Moskva/Sheremetyevo bylo v roce 2018 odbaveno 638 958 cestujících při 6 468 letech. V roce 2019 došlo k prudkému nárůstu na 1 198 290 cestujících, což představovalo zvýšení o 87,54 %, a počet letů vzrostl na 8 310

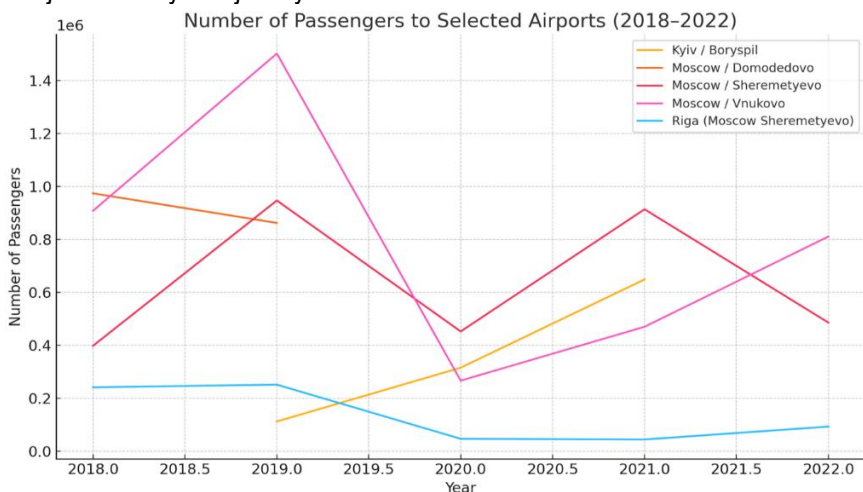
(nárůst o 28,48 %). Rok 2020 přinesl výrazný pokles na 498 810 cestujících (-58,37 %) a 2 111 letů (-74,60 %). V roce 2021 došlo k částečnému oživení, kdy počet cestujících vzrostl na 913 917 (+83,22 %) a počet letů na 3 476 (+64,66 %). Rok 2022 však opět přinesl pokles na 485 626 cestujících (-46,86 %) a 1 694 letů (-51,27 %).

Na letišti Moskva/Vnukovo bylo odbaveno v roce 2018 celkem 908 074 cestujících při 3 848 letech. O rok později, v roce 2019, se tento počet zvýšil na 1 502 411 cestujících (+65,45 %) a 5 415 letů (+40,72 %). Rok 2020 však přinesl výrazný pokles cestujících na 266 414 (-82,27 %) a letů na 1 081 (-80,04 %). V roce 2021 následovalo oživení, kdy počet cestujících vzrostl na 469 927 (+76,39 %) a počet letů na 1 895 (+75,30 %). Rok 2022 poté zaznamenal další růst na 811 005 cestujících (+72,58 %) a 4 029 letů (+112,61 %).

Celkově lze pozorovat dramatické změny v provozu ruských letišť, zejména poklesy v roce 2020 v důsledku pandemie a částečné zotavení v roce 2021. Statistická data naznačují vliv pandemie a geopolitických událostí na tyto klíčové letecké uzly.

Následující graf 1 znázorňuje vývoj počtu přepravených cestujících na vybraných evropských letištích, které měly přímé lety do Moskvy (Sheremetyevo, Domodedovo, Vnukovo) a Kyjev (Boryspil) v letech 2018 až 2022. Roky 2018 – 2019 vykazují stabilní a mírně rostoucí trend počtu cestujících na všech sledovaných letištích. Tento růst je patrný zejména na letištích Antalya a Berlin Brandenburg, kde se zvyšuje frekvence letů do Moskvy. V roce 2020 dochází k prudkému poklesu počtu cestujících na všech letištích. Tento pokles je důsledkem pandemie COVID-19, která zásadně omezila mezinárodní leteckou dopravu. Největší propady zaznamenávají letiště, která měla významné objemy cestujících na trasách do Moskvy a Kyjev, například Vilnius a Larnaka. Rok 2021 přináší částečné oživení letecké dopravy, kdy počet cestujících na některých letištích, jako je Antalya a Berlin, opět roste. Tento růst však nedosahuje úrovně před pandemií. V roce 2022 je patrný opětovný pokles na trasách do Kyjeva, což je přímý důsledek války na Ukrajině, která vedla k úplnému zastavení letů do Kyjeva. Trasy do Moskvy zaznamenaly také výrazný pokles počtu cestujících, a to kvůli mezinárodním sankcím a omezením letecké dopravy mezi Evropou a Ruskem.

Graf 1: Vývoj počtu cestujících (2018 – 2022) do destinací přímo ohrožených ukrajinsko-ruským vojenským konfliktem

Zdroj: Eurostat, vlastní výpočty

Graf 2: Vývoj počtu letů (2018 – 2022) do destinací, letišť přímo ohrožených ukrajinsko-ruským vojenským konfliktem

Zdroj: Eurostat, vlastní výpočty

Graf 2 sleduje vývoj počtu uskutečněných komerčních letů z vybraných letišť do destinací v Moskvě a Kyjevě během let 2018 až 2022. V letech 2018 a 2019 je počet letů stabilní, s mírným nárůstem. Letiště jako Antalya a Bělehrad Nikola Tesla zaznamenávají rostoucí počet letů, zejména na trasách do Moskvy. Tento růst odráží zvyšující se poptávku po letecké dopravě mezi Evropou a Ruskem. Rok 2020 přináší prudký pokles v počtu letů, který je důsledkem celosvětové pandemie. Tento pokles je dramatický napříč všemi letišti, přičemž Vilnius, Riga, a Burgas patří mezi letiště s nejvýraznějším propadem počtu letů. V roce 2021 dochází k částečnému zotavení, kdy letiště jako Antalya a Larnaka začínají obnovovat své lety do Moskvy. Letiště zaznamenávají oživení letového provozu, které je však stále výrazně pod úrovní před pandemií. Rok 2022 přináší opětovný pokles letů do Kyjeva, který byl zcela zastaven v důsledku války. Na trasách do Moskvy se počet letů výrazně snížil, a to v důsledku mezinárodních sankcí a omezení letecké dopravy mezi Ruskem a evropskými zeměmi.

Výsledky potvrzují výrazný negativní dopad rusko-ukrajinského konfliktu na mezinárodní turismus, zejména na leteckou dopravu v evropském regionu. Jak ukazují dostupná údaje z databáze Eurostat, došlo k dramatickým poklesům v počtu přepravených cestujících a uskutečněných letů mezi Evropou, Ruskem a Ukrajinou. Válečný konflikt způsobil přesměrování klíčových leteckých tras a přispěl k výraznému navýšení provozních nákladů v důsledku uzavřeného vzdušného prostoru Ruska a Ukrajiny. (Chu, Zhang, Zhang, Cong, Lu, 2024)

Jedním z nejdůležitějších aspektů je asymetrie dopadů na jednotlivé regiony. Zatímco východní a severní Evropa byly postiženy více, některé regiony, jako je Turecko vykazovaly rychlejší zotavení. Tento jev je částečně způsoben strategickými rozhodnutími Turecka, které nahradilo tradiční evropské destinace pro ruské turisty. (Gafarli, Roknifard, 2023) Tento posun je klíčový pro pochopení změn v globální poptávce turismu a ukazuje, jak geopolitická autonomie a flexibilní přístup k mezinárodním vztahům mohou ovlivnit odolnost turismu v období krize.

Obnovu turismu na Ukrajině čekají značné výzvy. Válka přerušila stávající aktivity v sektoru cestovního ruchu a omezila příležitosti pro jeho rozvoj, což ztěžuje snahy o přilákání zahraničních návštěvníků. Současné podmínky vyžadují posílení bezpečnostních opatření a podporu udržitelných projektů, které by přispěly k obnově cestovního ruchu po skončení konfliktu. (Tymoshenko, Opanashchuk, Yurchenko, Illiashenko, Bogoslavets, 2024; Lyubitseva, Buchko, Patrusheva, Kochetkova, 2023)

Závěry

Provedená analýza letecké potvrdila významný vliv rusko-ukrajinského konfliktu na mezinárodní leteckou dopravu a turismus. Konflikt měl za následek dramatické poklesy v počtu cestujících a letů do ruských a ukrajinských destinací. Ukrajina a Rusko jsou navíc postiženými destinacemi z pohledu příjezdového turismu. Válečný konflikt negativně zasáhl nejen poptávku, ale také nabídku turismu na Ukrajině. V některých částech země došlo k destrukci infrastruktury turismu (hotelů, rekreačních resortů, letecké, železniční dopravy a památek).

Konflikt narušil také ruský a ukrajinský výjezdový cestovní ruch do evropských destinací. Všechna analyzovaná evropská letiště zaznamenala propady objemu pasažérů nebo podstatné zpomalení dynamiky postpandemické obnovy. Nejvíce postižené jsou země východní a severovýchodní Evropy, které byly nejvíce závislé na příjezdovém cestovním ruchu z Ruska. Nepřímé dopady lze sledovat také z pohledu vnímané bezpečnosti východoevropských destinací. Země sousedící s Ruskem a Ukrajinou jsou považovány návštěvníky ze vzdálených trhů (zejména ze zemí asijského a amerického kontinentu) jako rizikovější. Konflikt způsobil změnu teritoriální struktury ruského výjezdového turismu. Ruští turisté nahradily tradiční evropské cílové země asijskými a africkými destinacemi. Mezi nejnavštěvovanější destinace ruskými turisty se řadí v posledních letech Turecko, Spojené arabské emiráty, Thajsko, Egypt, Maledivy a další rozvíjející se trhy.

V teoretické rovině se provedený výzkum přiklání k tvrzení, že politicko-bezpečnostní faktory negativně ovlivňují poptávku v cestovním ruchu. Percepce rizika z pohledu turistů je v průběhu konfliktu dosti vysoká. Protisměrný efekt válečného turismu se zatím projevil minimálně a ve větší míře je pravděpodobný až po skončení konfliktu. Dále byl zaznamenán teritoriálně substituční efekt. Regiony zasažené konfliktem byly nahrazeny sousedními a vzdálenějšími trhy, které dokázaly uspokojit existující poptávku účastníků mezinárodního turismu.

Z hlediska praktických implikací je nutné vzít v úvahu, že sektor turismu může být jedním ze zdrojů hospodářské revitalizace Ukrajiny. Do budoucna je potřeba zajistit, aby obnova sektoru byla doprovázena odpovídajícími opatřeními pro zajištění dlouhodobé udržitelnosti. Na mezinárodní úrovni zatím nebyla přijata společná pravidla pro řešení krizí v cestovním ruchu. Lze však najít řadu společných nástrojů, postupů a strategických řešení. Nástroje řízení je nutné nastavit dle fází krize. Na počátku krize jsou zahájeny činnosti podle předem stanového krizového plánu. V přechodné fázi je zavedena jasná marketingová a

komunikační strategie. Fáze obnovy je charakterizována obnovou původních aktivit a infrastruktury doprovázenou koordinovanou marketingovou reakcí.

V současné době se krizový management sektoru na Ukrajině zaměřuje především na zajištění bezpečného cestování prostřednictvím organizovaného turismu a zlepšení vnímání země. Z hlediska strategií restartu, obnovy a dlouhodobého rozvoje lze doporučit podporu inovativních témat, jako jsou digitalizace, udržitelnost a sounáležitost s místní komunitou. Součástí řízení a politiky cestovního ruchu v období obnovy by se také měla stát rozšířená komunikace mezi hlavními aktéry turismu a destinačního managementu. Post konfliktní obnova turismu by měla být založena na udržitelných modelech, které budou podporovat nejen ekonomickou revitalizaci Ukrajiny, ale také dlouhodobou odolnost sektoru vůči budoucím krizím. Tato strategie bude zásadní pro hospodářský růst regionu.

Literatura:

- ATASOY, B., SEYHANLIOGLU, H., ZENGİN, B. 2023. Crises and tourism: an early assessment on the Russia-Ukraine war. In: *Anais Brasileiros De Estudos Turísticos*, roč. 13, č. 1, 2023, ISSN 2238-2925, s. 1 – 14.
- ATASOY, B., TÜRKAY, O., ŞENGÜL, S. 2022. Strategic responses of chain hotels to COVID-19 from a situational crisis communication theory perspective. In: *Journal of Hospitality and Tourism Insights*, roč. 5, č. 5, 2022, ISSN 2514-9792, s. 1118 - 1136. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1108/JHTI-02-2021-0047>
- BAKER, D. M. A. 2014. Tourism and Terrorism: The Vulnerability of Beach Resorts. In: *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*, roč. 2, č. 1, 2014, ISSN: 2009-7379, s. 1 - 11. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.21427/D7VX3D>
- BALLI, F., BILLAH, M., CHOWDHURY, I. 2022. Impact of the Russia–Ukraine war on hospitality equity markets. In: *Tourism Economics*, roč. 29, s. 8, 2022, ISSN: 1354-8166, s. 2206-2215. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1177/13548166221133493>
- BARVINOK, N. V. 2022. Prospects for the development of military tourism on the territory of Ukraine after the end of the Russian-Ukrainian war. In: *The actual problems of regional economy development*, roč. 2, č. 18, 2022, ISSN: 2313-8246, s. 206 - 217. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.15330/apred.2.18.206-217>

- BARVINOK, N. 2023. Political coup, terrorist acts and military conflicts as global security factors affecting tourism. In: *Modern engineering and innovative technologies*, roč. 7, č. 26, 2023, ISSN: 2567-5273, s. 75 - 81. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.30890/2567-5273.2023-26-02-021>
- BOZHKO, L. D., KHOLODOK, V. D. 2022. Tourism: problems and prospects of development during the war. In: *Culture of Ukraine*, roč. 7, č. 77, 2022, ISSN: 2410-5325, s. 60 - 62. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.077.07>
- CARLSEN, J. C., LIBURD, J. J. 2008. Developing a research agenda for tourism crisis management, market recovery and communications. In: *Journal of Travel & Tourism Marketing*, roč. 23, č. 2-4, 2008, ISSN: 1540-7306, s. 265 - 276. Dostupné na internete: https://doi.org/10.1300/J073v23n02_20
- CAUSEVIC, S., LYNCH, P. 2011. Phoenix tourism: Post-conflict tourism role. In: *Annals of Tourism Research*, roč. 38, č. 3, 2011, ISSN: 1873-7722, s. 780 - 800. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1016/j.annals.2010.12.004>
- CHU, C., ZHANG, H., ZHANG, J., CONG, L., LU, F. 2024. Assessing impacts of the Russia-Ukraine conflict on global air transportation: From the view of mass flight trajectories. In: *Journal of Air Transport Management*, roč. 115, č. 5, 2024, ISSN 0969-6997, s. 1-12. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1016/j.jairtraman.2023.102522>.
- COHEN, E., NEAL, M. 2010. Coinciding crises and tourism in contemporary Thailand. In: *Current Issues in Tourism*, roč. 13, č. 5, 2010 ISSN: 1368-3500, s. 455 - 475. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1080/13683500.2010.491898>
- FUCHS, G., ALVAREZ, M. D., CAMPO, S. 2024. Animosity and perceived risk in conflict-ridden tourist destinations. In: *Tourism Review*, roč. 79, č. 3, 2024, ISSN: 1660-5373, s. 688 - 702. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1108/TR-02-2023-0068>
- GAFARLI, O., ROKNIFARD, J. 2023. Relations with Russia in The Context of Turkey's Policy in Constructing its „Strategic Autonomy“. In: *Uluslararası İlişkiler*, roč. 20, č. 79, 2023, ISSN: 1304-7310, s. 33 – 49. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.33458/uidergisi.1358280>
- GÖSSLING, S., HALL, C. M., ANDERSSON, A. C. 2016. The manager's dilemma: A conceptualization of online review manipulation strategies. In: *Current Issues in Tourism*, roč. 21, č. 5, 2016, ISSN: 1368-3500, s. 484 – 503. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1080/13683500.2015.1127337>
- GÖSSLING, S., SCOTT, D., HALL, C. M. 2020. Pandemics, tourism and global

- change: a rapid assessment of COVID-19. In: *Journal of Sustainable Tourism*, 29(1). s 1 - 20.
- GROIZARD, J. L., SANTANA-GALLEGO, M. 2018. The destruction of cultural heritage and international tourism: The case of the Arab countries. In: *Journal of Cultural Heritage*, 33, 285 – 292.
- GUASCA, M., VAN BROECK, A. M., VANNESTE, D. 2023. Tourism and the elusive peace amid violent post-conflict geographies in Colombia. In: *Tourism Geographies*, roč. 25, č. 6, 2023, ISSN: 1470-1340, s. 1 - 17. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1080/14616688.2022.2162574>
- HALL, C. M. 2010. Crisis events in tourism: Subjects of crisis in tourism. In: *Current Issues in Tourism*, roč. 13, č. 5, 2010, ISSN: 1368-3500, s. 401 – 417. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1080/13683500.2010.491900>
- HIGGINS-DESBOLLES, F. 2022. The question of solidarity in tourism. In: *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, roč. 14, č. 2, 2022, ISSN: 1940-7963 s. 1 - 10. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1080/19407963.2022.2107657>
- IVANNIKOVA, O., SOKOLOVA, O., CHEREDNICHENKO, K. 2023. How the War in Ukraine Impacts Global Air Transportation Ecosystem: Assessment and Forecasting of Consequences. In: PRENTKOVSKIS, O., YATSKIV (JACKIVA), I., SKAČKAUSKAS, P., KARPENKO, M., STOSIAK, M. (eds) *Transbaltica XIV: Transportation Science and Technology*. Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-52652-7_38, s. 386 - 401.
- KHALID, U., OKAFOR, L. E., AZIZ, N. 2020. Armed conflict, military expenditure and international tourism. In: *Tourism Economics*, roč. 26, č. 4, 2020, ISSN: 1354-8166, s. 555 - 577. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1177/1354816619851404>
- KOZLOWSKI, A. R. 2023. The war and tourism: security issues and business opportunities in shadow of Russian war against Ukraine. In: *Quality & Quantity*, roč. 57, č. 3, 2023, ISSN: 1573-7845, s. 1 - 18. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1007/s11135-023-01762-0>
- LYUBITSEVA, O., BUCHKO, Z., PATRUSHEVA, L., KOCHETKOVA, I. 2023. Resource losses to Ukrainian tourism caused by full-scale Russian aggression. In: *Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society*, roč. 37, č. 4, 2023, ISSN: 2449-903X s. 103 - 125. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.24917/20801653.374.7>
- MARIJNEN, E. 2022. Eco-war tourism: Affective geographies, colonial durabilities and the militarization of conservation. In: *Security Dialogue*, roč. 53,

- č. 6, 2022, ISSN: 0967-0106, s. 550 - 566. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1177/09670106221112215>
- NEELU, N., KUMAR, M. 2023. Sustaining Tourism during War: A Case of Russia and Ukraine. In: *Asean Journal on Hospitality and Tourism*, roč. 21, č. 3, 2023, ISSN 2722-2748, s. 305 - 315. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.5614/ajht.2023.21.3.05>
- NEGRI, C., DINCĂ, G. 2023. Russia's military conflict against Ukraine and its impact on the European Union's wealth. Can good governance counteract the effects of the war? In: *Frontiers in Environmental Science*, roč. 11, 2023, ISSN: 2296-665X, s. 1 - 16. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.3389/fenvs.2023.1225793>
- NEUMAYER, E. 2004. The impact of political violence on tourism: Dynamic cross-national estimation. In: *Journal of Conflict Resolution*, roč. 48, č. 2, 2004, ISSN: 0022-0027 s. 259 - 281. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1177/00220027032623>
- NOSYRIEV, O., DEDILOVA, T., TOKAR, I. 2022. Tourism and hospitality industry development in the Ukrainian economics strategy of post-conflict reconstruction. In: *Socio-Economic Problems and the State*, roč. 26, č. 1, 2022, ISSN: 2223-3822, s. 55 - 68. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.33108/sepd2022.01.055>
- OKAFOR, L. E., KHALID, U. 2021. Regaining international tourism attractiveness after an armed conflict: The role of security spending. In: *Current Issues in Tourism*, roč. 24, č. 3, 2021, ISSN: 1368-3500, s. 385 - 402. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1734547>
- PANDEY, D. K., KUMAR, R. 2023. Russia-Ukraine War and the global tourism sector: A 13-day tale. In: *Current Issues in Tourism*, roč. 26, č. 5, 2023, ISSN: 1368-3500, s. 692 - 700. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1080/13683500.2022.2081789>
- PIZAM, A., FLEISCHER, A. 2002. Severity versus frequency of acts of terrorism: Which has a larger impact on tourism demand? In: *Journal of Travel Research*, roč. 40, č. 3, 2002, ISSN: 0047-2875, s. 337 - 339. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1177/0047287502040003011>
- SASS, E. 2020. The impact of eastern Ukrainian armed conflict on tourism in Ukraine. In: *Geo Journal of Tourism and Geosites*, roč. 30, č. 2, 2020, ISSN: 2065-0817, s. 880 - 888. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.30892/gtg.302spl14-518>
- SCOTT, N., LAWS, E. 2006. Tourism crises and disasters: Enhancing

- understanding of system effects. In: *Journal of Travel & Tourism Marketing*, roč. 19, č. 2 - 3., 2006, ISSN: 1540-7306, s. 149 - 158. Dostupné na internete: https://doi.org/10.1300/J073v19n02_12
- SÖNMEZ, S. F., GRAEFE, A. R. 1998. Influence of terrorism risk on foreign tourism decisions. In: *Annals of Tourism Research*, roč. 25, č. 1, 1998, ISSN: 1873-7722, s. 112 - 144. Dostupné na internete: [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(97\)00072-8](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(97)00072-8)
- STEPCHENKOVA, S., DAI, X., KIRILENKO, A. P., SU, L. 2020. The influence of animosity, ethnocentric tendencies, and national attachment on tourists' decision-making processes during international conflicts. In: *Journal of Travel Research*, roč. 59, č. 8, , 2020, ISSN: 0047-2875, s. 1370 - 1385. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1177/0047287519880012>
- TAN, J., CHENG, M. 2024. Tourism, war, and media: The Russia-Ukraine war narrative. In: *Journal of Tourism Futures*, roč. 10, č. 3, 2024, ISSN: 2055-5911, s. 249 – 251. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1177/00472875241245047>
- TYMOSHENKO, T., OPANASHCHUK, Y., YURCHENKO, K., ILLYASHENKO, I., BOHOSLAVETS, O. 2024. Post-conflict revival of tourism: Sustainable models for communities and regions in Ukraine. In: *Multidisciplinary Reviews*, roč. 7, č. 32. 2024, ISSN: 2595-3982, s. 1 - 9. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.31893/multirev.2024spe032>
- WILLIAMS, N. L., WASSLER, P., FEDELI, G. 2023. Social Representations of War Tourism: A Case of Ukraine. In: *Journal of Travel Research*, roč. 62, č. 4, 2023, ISSN: 0047-2875, s. 926 - 932. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1177/00472875221146797>
- ŽMIGRODZKA, M., GRUBICKA, J. 2023. Consequences for the aviation market in Russia's aggression against Ukraine. In: *Journal of Modern Science*, roč. 53, č. 4, 2023, ISSN: 1734-2031, s. 700 - 713. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.13166/jms/175993>